

TROCA IGUALDAD

Una contribució a la prevenció de
les violències masclistes a través de
la COEDUCACIÓ

Autoria: Clara Urbano Molina y María Monjas Carro

Disseny, maquetació i il·lustracions: Leticia Navarro Navarro (Kena Prints)

Imatges: <https://unsplash.com> (Maragaux Bellot, Annie Sprat, Christina Wocintechcha, Dominic Chung, Peter Sjo, Giacomo Ferroni) Siri-husvedt_litteraturexchange-2019_DSC00115_2.jpg-

Coordinació de la publicació: Clara Urbano Molina

Edició: InteRed

Traducció: Manuel Gil Fernández

Correcció: Susanna Ligeró Tormo

Impressió: Mediterráneo Proceso Gráfico - Moebius creativa

Depòsit legal: M-7944-2020

ISBN: 978-84-121198-2-4

Madrid (Espanya), març de 2020

Aquesta publicació forma part d'un projecte finançat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), en el marc de la intervenció d'EpD dels convenis AECID18-CO1-1217, AECID18-CO1-1218 i AECID18-CO1-924. El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva d'InteRed i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'AECID.

Amb el finançament de:

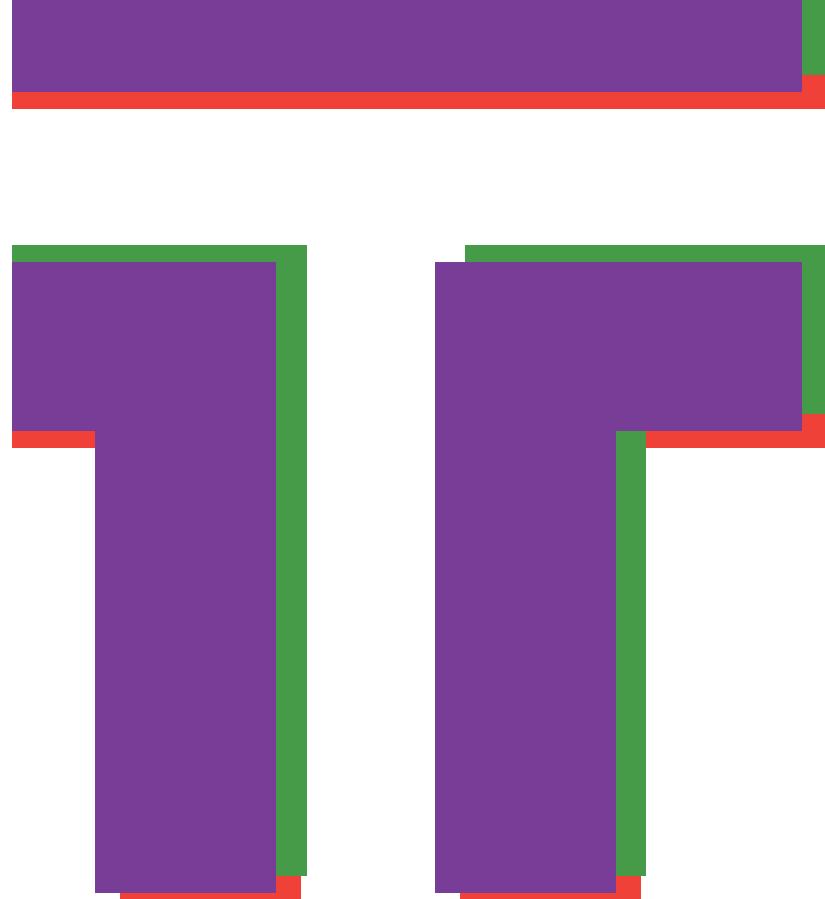

L'actual versió en valencià ha sigut realitzada amb el suport financer de la Generalitat Valenciana. El seu contingut és responsabilitat exclusiva de la Fundació InteRed i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat Valenciana.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. JUSTIFICACIÓ: Les violències masclistes, un problema històric d'ordre global	11
• Un camí traçat d'esperança	12
• Els drets de les dones en l'Agenda Internacional	18
• El context global: dades que ens indignen i ens mouen a actuar	22
3. La proposta : COEDUCAR per a una ciutadania global per un món lliure de violències masclistes	27
• Una coeducació que construisca ciutadania global compromesa amb la igualtat real	30
• Full de ruta per a la nostra acció coeducadora	37
• PAS 1: IDENTIFICAR les violències masclistes i les seues causes estructurals	38
• PAS 2: DESMUNTAR els discursos de poderhegemònics	46
• PAS 3: ACTUAR des de l'individual al col·lectiu: cap a una ciutadania global per la igualtat	50
• Joves com a protagonistes del canvi social	54
• TOCA IGUALTAT: Junes i junts, per un present i un futur lliures de violència masclista!	58
4. BIBLIOGRAFIA	61

INTRODUCCIÓ

Hui dia, la violència contra les dones s'ha convertit en una qüestió d'actualitat, present en les converses personals, en els mitjans de comunicació i en l'agenda política mundial. Escoltem sovint en les notícies nous casos de dones assassinades per homes que eren les seues parelles o per desconeguts, violacions grupals, bretxes salarials en el món professional i desafortunats comentaris misògins per part d'alguna figura política o alguna persona famosa. En menor proporció, ens arriben notícies sobre la mutilació genital femenina, les esgarrifoses xifres d'embarassos adolescents o el nombre de dones i xiquetes que són explotades sexualment i/o laboralment en el món.

1. Coordinadora (2018), Mujeres del mundo en huelga, [en línia], 2 de març de 2018, disponible en <https://coordinadoraongd.org/2018/03/mujeres-del-mundo-huelga>

2. Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2014). Violence against women: an EU-wide survey, pàg. 104.

Cada any, al món són assassinades 66.000 dones. A Amèrica Llatina, per exemple, cada dia 12 dones¹ són víctimes d'assassinat simplement per ser dones. A l'altre costat del món, però des d'una mateixa realitat global, una de cada deu dones de la Unió Europea declara haver patit ciberassetjament des dels 15 anys, incloent-hi rebre correus electrònics o missatges SMS no desitjats, sexualment explícits i ofensius, o bé aproximacions inapropiades i ofensives en les xarxes socials². Mentrestant, a Espanya, només 9 de les 17 Comunitats Autònomes tenen centres d'atenció especialitzada per a víctimes de violència sexual³. En termes de drets econòmics, laborals i socials, cada dia som testimonis de com ser dona és un factor de risc enfront de les violències i la precarietat: el 70% de les persones pobres del món són dones. Una desigualtat que s'accentua de manera especialment injusta si tenim en compte que les dones realitzen el 66% del treball en el món, segons Nacions Unides, i produeixen el 50% dels aliments, mentre que només reben el 10% dels ingressos i posseeixen l'1% de la propietat⁴.

En aquest marc, és la realitat mateixa la que ens convoca a actuar. I, per a això, InteRed considerem imprescindible que,

com a ciutadania, més enllà de titulars mediàtics i de xarxes socials, **entenguem quin és l'origen i quines són les causes estructurals d'aquestes violències i desigualtats**, per a poder identificar amb major encert el paper que podem tindre en la lluita per a erradicar-les. Més encara, considerem fonamental **que els ciutadans i ciutadanes del món, a través d'aquesta presa de consciència, sentim la necessitat de generar canvis fonamentals en les nostres societats**, alimentant i partint del desig d'aconseguir un món lliure de violències masclistes, on els drets humans de totes i tots siguin respectats i gaudits, i on la cura de la vida i la justícia ocupen el centre de la nostra acció diària.

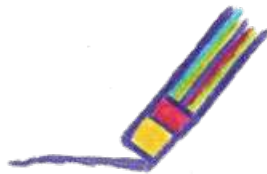
3 Informe Sombra sobre l'aplicació a Espanya 2015-2018 de la CEDAW (Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona) (maig 2019), disponible en: <https://cedawsombraesp.files.wordpress.com/2019/05/190513-informe-cedaw-sombra.pdf>

4. Coordinadora(2018).

IDENTIFICAR

DESMUNTAR

ACTUAR

Per a això, **el primer pas és aprendre a estranyar-nos de la violència en la nostra quotidianitat, aprendre a desnaturalitzar-la i a parlar-ne**, ja que estem tan acostumats i acostumades al fet que la violència travesse les nostres relacions que necessitem tornar a sensibilitzar-nos i re-educar els nostres cossos i les nostres mirades. Es tracta d'un primer moviment que mai serà fàcil, perquè reconèixer socialment les violències als nostres entorns privats i públics és un tabú. Sovint perquè ens resulta més còmode pensar que la violència és una cosa aliena que està sempre del costat dels altres. De fet, però, si atrevir-se a parlar de la violència en les nostres relacions resulta difícil, és perquè alberga un gran potencial transformador. Per això **és imprescindible trencar aquest silenci, perquè, si la violència és possible, és gràcies a aquest mutisme còmplice**.

Les causes d'aquestes desigualtats locals i globals, que coarten la possibilitat que

tota persona exercisca amb llibertat els seus drets, tenen a veure amb el **model de desenvolupament que guia i estructura les nostres formes de vida** (econòmiques, socials i polítiques). Un model de desenvolupament que se centra en una **carrera individualista per la producció, l'acumulació i el consum**. Com a conseqüència, tenim societats dividides on el repartiment desigual dels recursos i de la riquesa, i fins i tot de la capacitat de decisió sobre la pròpia vida, genera sofriments, pobresa i fins i tot morts, i fa que siguin les dones, les adolescents i les xiquetes la part de la població que més pateix aquestes discriminacions i violències.

D'acord amb aquest desig i necessitat d'actuar enfront d'aquesta realitat, InteRed presenta la **campanya TOCA IGUALTAT, amb l'objectiu d'aportar a la prevenció de les violències masclistes a través d'una pràctica coeducativa que travesse les**

nostres comunitats educatives, enteses en un sentit ampli (educació no formal i formal, famílies, educadors/es, joventut, educands, càrrecs institucionals, etc.). Per a això, us convidem a reforçar l'esperit transformador de la vocació educativa i la seua funció de guia en aquests temps on la capacitat de ser humans està en crisi. Més concretament, amb aquesta campanya volem enfocar el potencial transformador de les i els joves, ajudar-los a ser protagonistes de les seues pròpies vides i del canvi que tant necessiten les realitats que compartim.

A InteRed entenem la **coeducació com una proposta educativa que promou la transformació social i global**. Els feminismes, com a pedagogia i aposta política, són la brúixola i un dels marcs de referència per a aquesta transformació social, junt amb el treball per una educació humanista i crítica que posa la cura de la persona i de la naturalesa en el centre.

Aquest document és la carta de presentació de la campanya TOCAIGUALTAT, que vol aportar a la reflexió i a la formació, i

motivar-nos a ser part del canvi per un món lliure de violències masclistes. Al llarg de les seues pàgines, veurem com les relacions capitalistes i colonialistes que caracteritzen les nostres realitats generen els privilegis (i ahora s'hi basen) d'unes persones gràcies a la falta de drets i les situacions d'opressió d'altres, així com de l'explotació irresponsable de la naturalesa, amb una riquesa limitada. Tractarem també de visibilitzar i denunciar que les desigualtats de gènere i les violències masclistes són estructurals (és a dir, funcionals a les nostres estructures). D'aquesta manera, ens sumem a una tasca compartida amb moltes dones des de llocs i temps remots. Perquè considerem que, en aquest moment, en el nostre món global en el qual les noves tecnologies faciliten la comunicació i la construcció de propostes col·lectives, és fonamental tindre informació rigorosa i continuar impulsant l'activisme polític dels moviments de dones i/o feministes i de tota la societat des de diferents disciplines i formes de coneixement, tot informant i sensibilitzant la ciutadania i pressionant

els governs a través de la mobilització social i la incidència política.

Com a ONGD que aposta per l'educació i la igualtat de gènere, a InteRed considerem que no podem romandre indiferents davant un problema global com són les violències masclistes, **que afecten la meitat de la població mundial i que condicionen i limiten l'exercici dels drets humans de totes les persones, així com l'avanç de totes les nostres lluites. És per això que, conscients de les causes estructurals que les possibiliten, ens volem posicionar de manera activa i formar part de la solució, proposant, com a eina de prevenció de les violències masclistes, una educació transformadora, humanista i crítica i, més concretament,** una pràctica coeducativa que ens ajude, primer, a identificar violències; segon, a desmuntar-les i, tercer, a actuar davant d'aquestes.

Π

JUSTIFICACIÓ

**Les violències
masclistes, un problema
històric d'ordre global.**

UN CAMÍ TRAÇAT D'ESPERANÇA

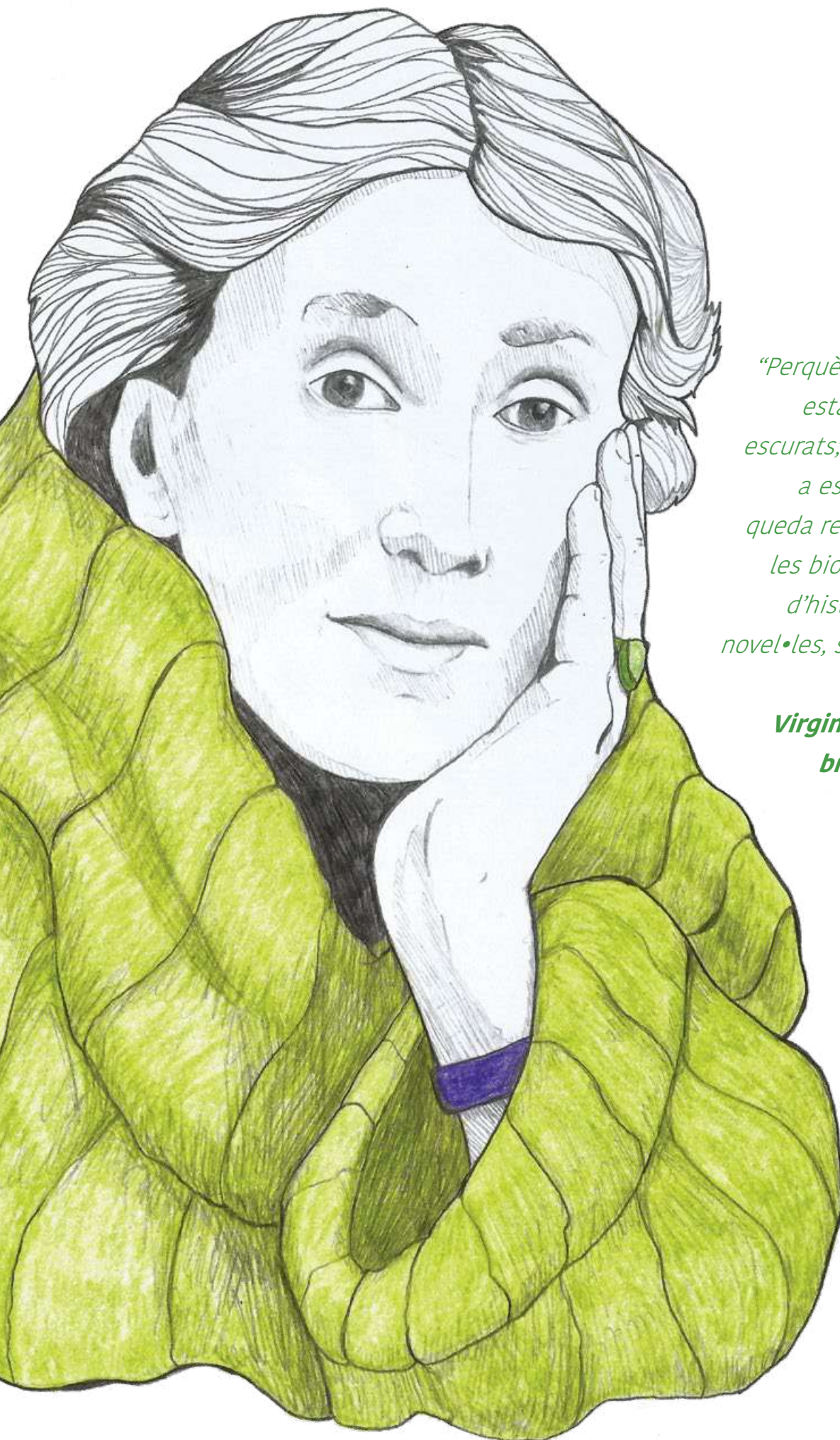
Des de temps llunyans, moltes dones han pres consciència de la situació de desavantatge de la qual partien i de les diferents discriminacions i opressions que patien pels fet de ser dones. De moltes d'elles, en conservem un llegat escrit de pensaments i mirades des dels marges, teories i propostes que qüestionen el discurs androcèntric predominant i proposen alternatives per a interpretar la realitat i transformar-la.

De moltes altres, en recordem les diverses maneres que inventaven per a organitzar-se i la valentia del seu activisme polític, arriscant a vegades la llibertat i la vida en la demanda dels drets civils, polítics i socials de les dones. En sabem d'altres, en contextos de colonització, guerra i pobresa, que van alçar els seus cossos i les seues vides per a la cura i la defensa de les seues companyes i de les seues filles i fills, encara que la paraula escrita no les reconega i la llengua oral haja ocultat de vegades, o diluït en altres ocasions, les seues biografies. InteRed, com a ONGD promoguda per la Institució Teresiana (IT), recull i celebra aquesta llarga genealogia que ha

lluitat i treballat pels drets de les dones, contribuint de manera significativa al seu accés a l'educació i a la lluita pels seus drets socials i civils. Al llarg dels més de cent anys, la IT i les persones que la formen han contribuït de manera significativa a donar accés a les dones a l'educació bàsica i superior, com mostra el fet que, en 1914 a Madrid, obrien la primera residència universitària femenina d'Espanya. Diputades com María Echarri o Carmen Cuesta, totes dues membres de la Institució, van impulsar iniciatives parlamentàries a favor de les dones, especialment les dones obreres (InteRed, 2014).

Però també les nostres àvies són protagonistes a les nostres vides, així com les nostres mares, les nostres germanes, les nostres companyes i, per descomptat, nosaltres mateixes, que cada dia apostem per seguir aquesta llarga estela cap a la construcció d'un món més igualitari i just que pose la vida en el centre.

“Perquè tots els sopars han estat cuinats; els plats, escurats; les criatures, dutes a escolai criades. No en queda res. Tot s’ha esvaït. Ni les biografies ni els llibres d’història en parlen. I les novel•les, sense proposar-s’ho, menteixen”.

Virginia Wolf, escriptora britànica, 1882-1941.

Aquest camí previ, traçat per les nostres ancestres per a visibilitzar la violència contra les dones i elevar les seues causes estructurals al debat polític i social, s'ha anat traduint en diversos avanços i canvis positius tant en l'àmbit sociocultural –transformant imaginari, costums i comportaments– com en l'àmbit socioeconòmic i polític, en què s'han aconseguit importants avanços legislatius en favor dels drets de les dones.

Apreciem assoliments importants com:

Notables avanços en la paritat de gènere en la matriculació en ensenyament primari i secundari en el món⁵.

Enorme auge en la producció de textos i propostes pedagògiques feministes al voltant del món, tant de tipus acadèmic, com formatiu i literari.

Es consolida el posicionament de l'economia feminista com a eina imprescindible per a fer front al conflicte capital-vida, amb la consegüent adopció de nous marcs normatius que afavoreixen la protecció de les tasques de cures i la distribució de les responsabilitats per a atendre-les⁶.

Incorporació del gènere com a categoria d'anàlisi en les migracions internacionals, atorgant les dones un rol protagonista⁷.

Identificació de la violència sexual com un element important en el manteniment de la subordinació de les dones, tot promovent les denúncies, deixant de considerar-la com un assumpte privat de la parella i aconseguint encunyar a més el concepte d'assetjament sexual⁸.

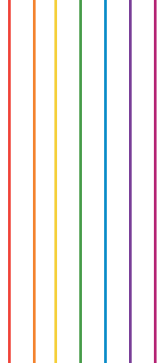
Entre les fites que mostren l'ascens progressiu i internacional del moviment feminista i de dones trobem:

5. Unesco (2016), Informe de Seguimiento de la Educación en el Mundo, disponible en <https://gem-report-2016.unesco.org/es/chapter/la-paridad-de-genero/>

6. Entrepueblos (2017), Economía Feminista. Desafíos, propuestas, alianzas.

7. Gregorio Gil, Carmen (2003), Revisiones feministas en el análisis de las migraciones, en Congreso Iberoamericano de Estudios de Género, Universidad Nacional de Salta, Argentina, juliol de 2003. Disponible en https://www.ugr.es/~pfisiem/html/ponencias/REVISIONES_FEMINISTAS_EN_AN_LISIS_MIGRACIONES._GREGORIO._SALTA_ARGENTINA_.doc

8. Una fita en aquesta matèria és Susan Brownmiller, amb llibres com "Contra la nostra voluntat", 1975

LES SUFRAGISTES

En la primera part del s. XIX, al Regne Unit, comencen la lluita pel sufragi de la dona, denunciant a més l'existència de maltractaments o de violència sexual en el matrimoni.

DONES DE NEGRE

Moviment internacional de dones pacifistes que denuncien les atrocitats que han patit les dones en conflictes com l'ocupació de l'exèrcit israelià en els territoris palestins, la guerra del Golf i la guerra dels Balcans, entre altres, i que han posicionat al pla internacional la violència de gènere en els conflictes armats.

PRIMAVERA ÀRABE

La gran participació de les dones en les revolucions de la Primavera Àrab va desconcertar els dictadors i els serveis d'intel·ligència, i va contribuir a la ràpida caiguda de diversos règims opressors. Així, es va demostrar la magnitud del rebuig popular a aquesta mena d'institucions¹⁰.

EL MOVIMENT CINTURÓ VERD

Fundat en 1977 per Wangari Maathai, compta en l'actualitat amb una xarxa de més de 4.000 grups comunitaris per a la protecció de la dona africana i del medi ambient⁹.

Wangari Maathai, política i ecologista kenyana, premi Nobel de la Pau en 2004

9. Gómez Wagner, Celeste (2015), ¿Qué es el movimiento cinturón verde? [en línia], 14 d'octubre de 2015, consultat en https://www.bioguia.com/entretenimiento/que-es-el-movimiento-cinturon-verde_29277170.html

10. Crónica ONU (2017), Las mujeres y la primavera árabe [en línia], juny de 2017, disponible en <https://www.un.org/es/chronicle/article/las-mujeres-y-la-primavera-arabe>

NI UNA MENYS

Moviment que sorgeix en 2015 a l'Argentina, quan milers de dones ixen als carrers de tot el país per a exigir a l'Estat polítiques i pressuposts que eviten els feminicidis i per a marcar l'agenda nacional amb el debat sobre el masclisme i les seues conseqüències fatals. De manera progressiva es va reproduint en molts països i arreu del món s'estén un clam perquè els Estats lluiten contra totes les formes de violència masclista¹¹.

#Me Too

Moviment iniciat en 2017 de manera viral com etiqueta en les xarxes socials per a denunciar l'agressió sexual i l'assetjament sexual sobre les dones. Aquest moviment es va reproduir, a més, en diferents idiomes i diferents llocs del món, demostrant que no es tracta d'un assumpte cultural, sinó una problemàtica mundial.

CADENA HUMANA

El gener de 2019, més de 3,5 milions de dones índies van formar una cadena humana de 620 quilòmetres de llarg per a afirmar el seu dret a la igualtat i a l'oració en un temple hindú¹².

8M

Atur Internacional de Dones: en 2016 es consolida el moviment de base inspirat des de Polònia com a resposta a l'actual violència social, legal, política, moral i verbal experimentada per les dones en diverses latituds i reunint des de llavors, cada 8 de març, dones de tot el món.

11. Infocielo, Cómo y por qué comenzó el Ni Una Menos: el movimiento que visibilizó la lucha de las mujeres, [en línia], 3 de juny de 2018, disponible en <https://infocielo.com/ni-una-menos/como-y-que-comenzo-el-el-movimiento-que-visibilizo-la-lucha-las-mujeres-n92198>

12. AsiaNews.it, En Kerala, cadena humana de 3 millones y medio de mujeres, para rezar en el templo hindú, [en línia], 2 de gener de 2019, disponible en <http://www.asianews.it/noticias-es/En-Kerala,-cadena-humana-de-3-millones-y-medio-de-mujeres,-para-rezar-en-un-templo-hind%C3%BA--45860.html>

Aquesta lluita històrica de les dones es veu plasmada, a més, en **avanços legislatius** molt importants per a garantir a les dones el dret a una vida lliure de violències. És crucial, per tant, que reconeguem que l'erradicació de les violències contra les dones és una **qüestió de drets humans**: el dret de dones i xiquetes a viure una vida lliure de violències.

En conseqüència, hui dia comptem amb una **Agenda Internacional** a la qual progressivament s'han anat incorporant mecanismes i instruments precisos per a l'eliminació de les diverses discriminacions i violències que pateixen les dones i les xiquetes a tot el món:

AGENDA:

Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació Contra la Dona (CEDAW) de 1979, i el seu protocol facultatiu de 2000.

Conferències mundials de l'ONU sobre dones: Mèxic-1975, Copenhaguen-1980, Nairobi-1985, **Pequín-1995** i altres conferències clau com la de **Viena en 1993** i la conferència de Població i Desenvolupament del Caire en 1994, el primer instrument que va incloure explícitament la “salut sexual i reproductiva” i “els drets reproductius” dins dels drets humans a protegir.

En la **Conferència Mundial de Drets Humans celebrada a Viena en 1993**, la violència contra les dones va ser reconeguda com una violació dels drets humans mitjançant la Declaració de Nacions Unides sobre l'eliminació de la violència contra la dona, que defineix la violència contra les dones en el seu Art. 1 com a **“tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tinga o pugui tenir com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeix en la vida pública com en la vida privada”**.

En la **Plataforma d'Acció de Pequín de 1995**, l'eliminació de la violència contra la dona va ser considerada prioritària, i es va començar a parlar de les dones en plural en posar sobre la taula la importància de considerar els diversos factors (classe, ètnia, edat, etc.) que generen major vulnerabilitat en les dones de patir violència.

Convenció Interamericana per a Prevenir, Sancionar i Erradicar la Violència contra la Dona **“Convenció de Belém do Pará”**, al Brasil en 1994.

La Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles de 1986, i el seu protocol de 2005

(anomenat **Protocol de Maputo**) relatiu als drets de la dona a Àfrica, compromet a aplicar la CEDAW i la Plataforma d'Acció de Pequín.

En 2002 el Consell d'Europa defineix de manera explícita la violència contra la dona i en **2011** s'adopta el Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica, o **Conveni d'Istanbul**.

LLEIS:

GUATEMALA

Llei contra el Femicidi i altres formes de Violència Contra la Dona (2008).

REPÚBLICA DOMINICANA

Llei 24-97 sobre Violència Intrafamiliar, de Gènere i Sexual.

BOLÍVIA

Llei 348 de 9 de març de 2013 per a garantir les dones una vida lliure de violència.

ESPANYA

Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere.

«Pacte» d'Estat contra la Violència de Gènere, en 2017, dins del qual, entre altres mesures a implementar com a fonamentals, es destaca la importància de garantir un sistema coeducatiu en tots els cicles.

La importància dels ODS en el nostre camí cap a la igualtat real entre homes i dones. Considerem també rellevant la contribució de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, que s'ha convertit hui dia en un punt de referència fonamental per al desenvolupament global, amb el principal desafiament de construir societats en les quals es protegeixen els drets humans, el planeta i els seus recursos naturals. **La nostra campanya s'alinea especialment amb:**

ODS4: Garantir una **educació inclusiva, equitativa i de qualitat** i promoure oportunitats d'aprenentatge per a tota la vida i per a tots.

meta 4.7. «Per a 2030, garantir que tot l'alumnat adquireixi els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, entre altres coses mitjançant l'educació per al desenvolupament sostenible i l'adopció d'estils de vida sostenibles, la defensa dels drets humans, la igualtat entre els gèneres, la promoció d'una cultura de pau i la no-violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i de la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible, entre altres mitjans».

ODS5: Aconseguir la igualtat entre els gèneres i empoderar totes les dones i xiquetes. Posar fi a totes les formes de discriminació i violència contra totes les dones i xiquetes del món, aconseguir la igualtat de gènere i promoure l'empoderament de dones i xiquetes.

13. L'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible va ser signada en 2015 pels caps d'Estat i de Govern dels països membres de Nacions Unides. Representa el compromís internacional per a fer front als reptes socials, econòmics i mediambientals de la globalització, tot posant en el centre a les persones, el planeta, la prosperitat i la pau. Per a això, explica com procedir en 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS), que cobreixen totes les polítiques públiques domèstiques, l'acció exterior i la cooperació per al desenvolupament.

El context global: dades que ens indignen i ens mouen a actuar.

Tots aquests assoliments que s'han anat produint en favor dels drets de les dones i de la construcció del món equitatiu pel qual apostem han de donar sentit i esperança al nostre treball, ja que constitueixen una mostra de la possibilitat real d'avançar amb el suport d'una història, una transformació social i unes lleis que ens emparen i que impulsen i justifiquen les nostres accions.

Però, malgrat això, continuem vivint en un món injust i desigual, en el qual tant les percepcions particulars com les xifres globals ens continuen parlant d'inequitat, de discriminació, de violències, i de vulneració dels DDHH, fonamentalment de les dones. Un món que continua situant molts homes en posicions de dominació i abús de poder i moltes dones en posicions de vulnerabilitat i risc. Per això volem mostrar ara algunes dades amb les quals contextualitzar un problema d'ordre global com és el de la violència contra les dones, dades que constitueixen la raó última de ser del nostre treball:

14. Organització Mundial de la Salut, Departament de Salut Reproductiva i Investigació, Escola d'Higiene i Medicina Tropical de Londres, Consell Sud-africà d'Investigacions Mèdiques (2013).

15. Unicef (2016), Female Genital Mutilation/Cutting: A global concern, UNICEF, New York.

16. Unicef (2017), State of the World's Children.

17. UNFPA (2017), Mundos aparte. La salud y los derechos reproductivos en tiempos de desigualdad, extret de Entreculturas (2108), Niñas libres de violencia, Educación como garantía de igualdad

18 Tribuna feminista (2017), ONU Mujeres pide que se reconozca el trabajo no remunerado de mujeres al cargo de cuidados y tareas, [en línia], 20 de febrer de 2017, disponible en <https://tribunafeminista.elplural.com/2017/02/onu-mujeres-pide-que-se-reconozca-el-trabajo-no-remunerado-de-mujeres-al-cargo-de-cuidados-y-tareas/>

19 López Salorio (2018), disponible en <http://www.fairwear.org/vaw-prevention/>

20 Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2014), Violence against women: an EU-wide survey, Annex 3, pàgs. 184-188.

21 Coordinadora (2018).

DADES

L'OMS estima que el **35% de les dones de tot el món ha patit violència física i/o sexual** per part d'un company sentimental o violència sexual per part d'una altra persona diferent del seu company sentimental en algun moment de les seues vides. No obstant això, alguns estudis nacionals demostren que fins al 70% de les dones ha experimentat violència física i/o sexual per part d'un company sentimental durant la seua vida¹⁴.

UNICEF estima que almenys **200 milions de dones i xiquetes han sigut víctimes de mutilació genital femenina**¹⁵ i que, globalment, 600 milions de dones d'entre 20 i 24 anys, el 21% del total, han sigut obligades a casar-se sent xiquetes¹⁶.

Segons la UNFPA, anualment es registren en el món **7,3 milions de parts adolescents de menors de 18 anys**, dels quals 1.100.000 es donen entre xiquetes menors de 15 anys¹⁷.

El **83% de les persones que cuiden d'una persona en situació de dependència**

són dones. Per cada hora que una dona treballa fora de casa, l'home només augmenta 5 minuts la seua aportació a les tasques domèstiques. A Europa només un 3% de les famílies comparteixen tasques corresponsablement. A Espanya, per cada home que abandona el seu treball per fer-se càrrec de cures, ho fan 27 dones¹⁸.

Al voltant de **55 milions de dones treballen en fàbriques tèxtils en condicions extremes**, especialment al Sud-est asiàtic, però també en altres territoris com l'Amèrica Central.¹⁹

Segons dades d'ONU Dones, en 2014 el 23% de les dones no homosexuals entrevistades a la Unió Europea va indicar haver patit **violència física i/o sexual fora de la seua relació sentimental** per part d'agressors de tots dos sexes, en comparació amb el 5% de dones homosexuals.²⁰

Les **dones i les xiquetes comprenen el 71% de les víctimes de tràfic de persones**, segons l'oficina de l'ONU contra la Droga i el Delicte.²¹

Si ens acostem a les realitats d'alguns dels països en els quals treballa InteRed:

GUATEMALA:

Segons la Procuradoria de Drets Humans, en 2017 van morir 813 dones de forma violenta, i el Ministeri Públic va aconseguir tipificar al voltant de 35% dels casos com a feminicidis.

En aqueix mateix període, l'INACIF²² va reportar 5.948 atencions a víctimes de **violència sexual**, 36,3% de les quals en adolescents, i el 90% del total de les víctimes van ser **dones**.

Segons el Ministeri de Salut, en 2016, va haver-hi 74.041 parts de xiquetes i adolescents d'entre 10 i 19 anys. Això significa que **una de cada cinc adolescents és mare a Guatemala** i que cada dia, van quedar-se embarassades almenys 5 xiquetes i adolescents en aquest grup d'edat.

REPÚBLICA DOMINICANA:

Segons dades d'Enquestes Demogràfiques i de Salut (ENDESA), el nombre de feminicidis **és de 200 a l'any**.

Segons UNFPA-2016, el 35% de les dominicanes ha patit algun tipus de violència de gènere; el 25,6% i el 10% de dones entre 15-49 anys han patit violència física i sexual respectivament, i un 60,5%, conductes de control per part de les seues parelles.

Segons PNUD-2017, el **22% dels naixements són de dones entre 15-19 anys** –90 embarassos per cada 1.000 adolescents–.

22. Instituto Nacional de Ciencias Forenses.

23. Font: feminicidio.net

24. Díaz-Aguado Jalón, María José (2014), La evolución de la adolescencia española sobre la igualdad y la prevención de la violencia de género, Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

BOLÍVIA:

L'enquesta de prevalença i característiques de la violència contra les dones realitzada a Bolívia per l'INE en 2016 en 7.241 habitatges mostra que:

El **74,7% de dones** majors de 15 anys **han patit violència de gènere** al llarg de la seua relació de parella i un 44,4% en els últims 12 mesos.

El **64,7% de dones** majors de 15 anys **han patit violència en l'àmbit escolar**, de les quals un 62,1% ha patit violència psicològica, un 28,4%, violència física i un 12,2%, violència sexual.

El **61% de dones** majors de 15 anys que han treballat o treballen van indicar **haver patit violència psicològica en els seus centres de treball** al llarg de la seua vida laboral; un 13% violència física i un 10% violència sexual.

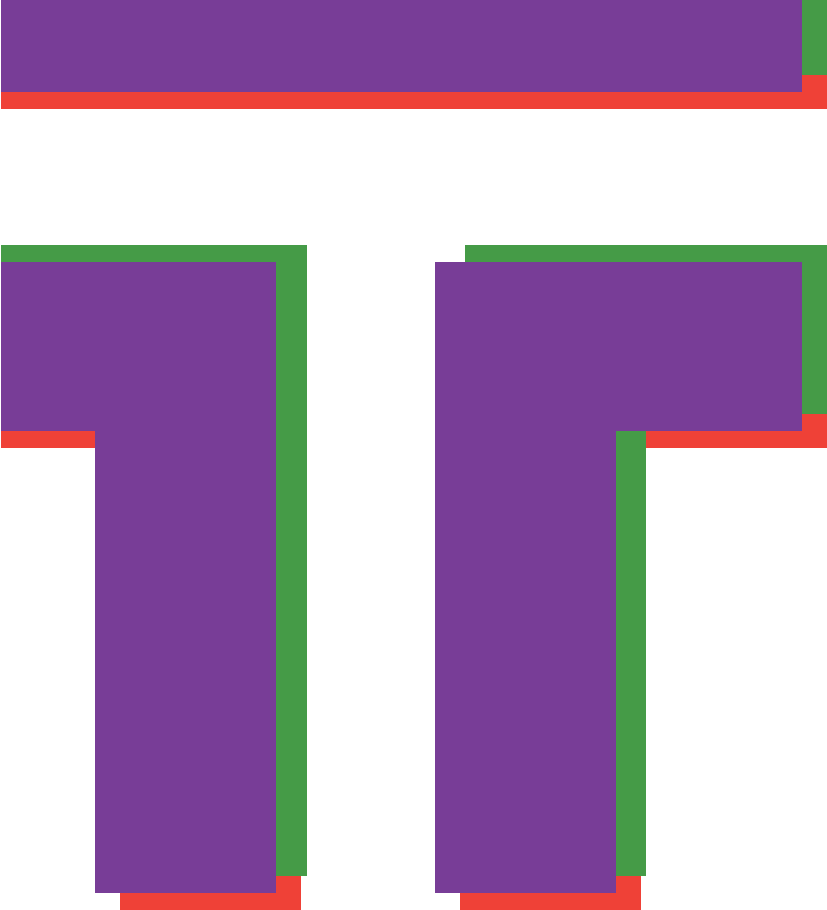
ESPANYA:

L'any 2018 va haver-hi **97 feminicidis** i assassinats de dones a Espanya²³.

Segons un estudi de la Delegació del Govern per a la Violència de Gènere, fins un **67% de les joves** diu haver sigut víctima de la violència de gènere a través de les **noves tecnologies**²⁴.

Segons Amnistia Internacional, a Espanya, entre gener i juny de 2018, es van denunciar **801 violacions**, més de quatre al dia...

Segons dades de l'INE i del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social publicats en 2017, un **84% de les dones demana l'excedència per a fer-se càrrec dels seus fills i filles, enfront del 16% dels homes**, quan les baixes paternals i maternals són prou igualitàries.

LA PROPOSTA

per a una ciutadania
global per un món lliure
de violències masclistes.

El treball per l'equitat **de gènere és un compromís ferm i continu per a InteRed** des dels seus inicis, i constitueix un dels elements prioritaris del que som i fem en la nostra pràctica diària. La mirada de gènere és clau en **la nostra aposta per una educació transformadora de qualitat, encaminada a la constitució d'una ciutadania global compromesa amb la justícia, el canvi social i la defensa dels drets de totes les persones.**

D'aquesta forma, la nostra aposta coeducativa es nodreix i està entreteixida amb l'experiència i l'herència d'InteRed des de diferents corrents de pedagogia crítica: l'educació humanista, l'educació popular i l'educació inclusiva, guardant un lloc destacat per a l'educació per al desenvolupament i la ciutadania global (EpDCG). Exemple d'això són les temàtiques que han protagonitzat les diferents campanyes que hem dut a terme des dels nostres inicis: Educar una dona és educar un poble (2004), Igualtat per al desenvolupament: si la dona avança, el món també (2006), Educar sumant, la fórmula del canvi (2009), Mou-te per la igualtat. És de justícia (2009), Actua amb cures. Transforma la realitat (2012, i la seua segona fase La revolució de les cures (2016).

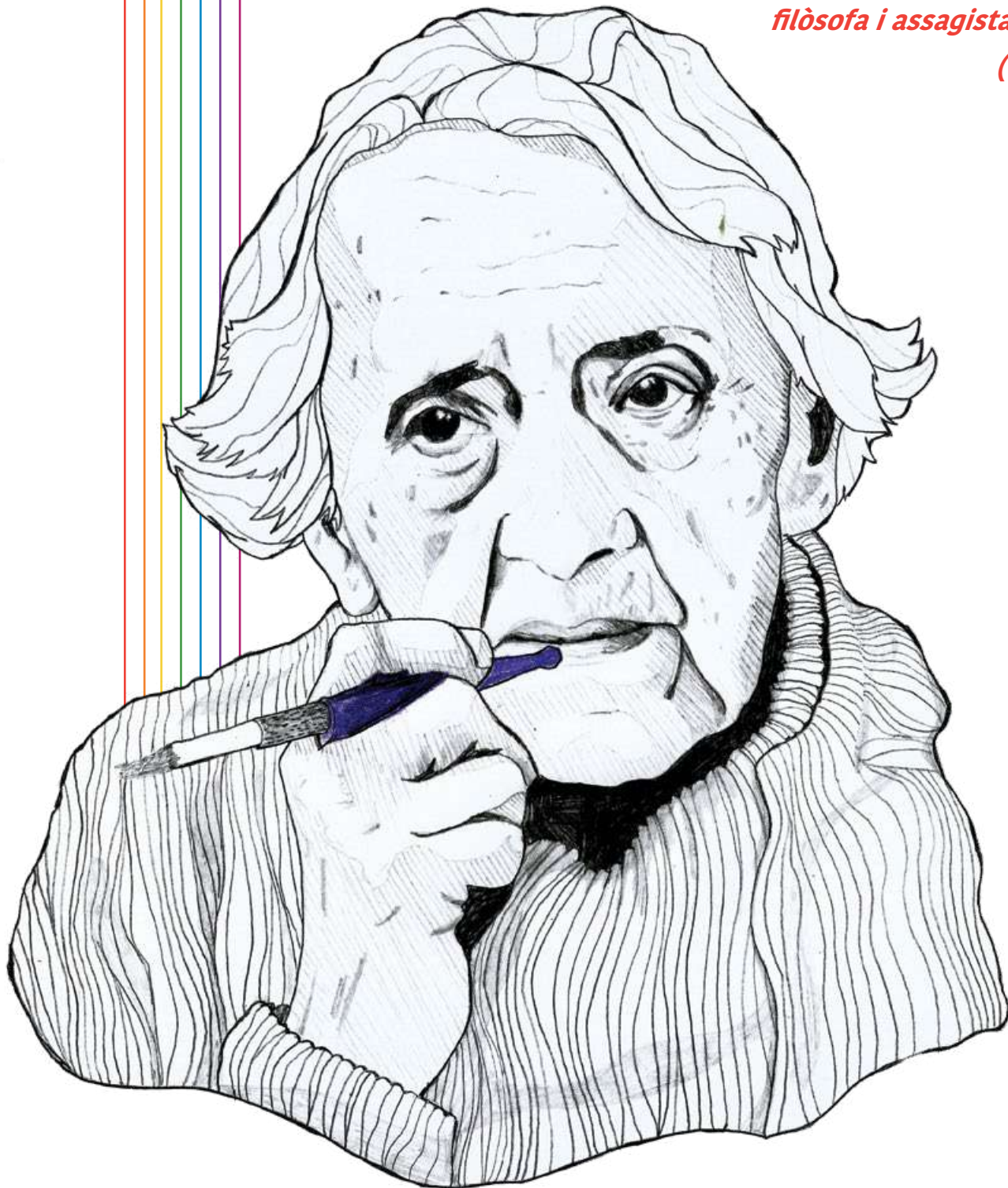
Encara que per a abordar la prevenció en violència és necessària l'acció combinada des de molts àmbits i estratègies d'intervenció,

en InteRed ens sembla cabdal fomentar, com a àmbit prioritari, **una educació que qüestione el paper que la violència contra les dones juga en les nostres vides i, de forma estructural, en la reproducció del nostre model de desenvolupament actual.** A causa de la funció que la violència masclista té alimentant les desigualtats entre homes i dones, així com en el manteniment d'altres opressions que no són exclusivament de gènere (per exemple, el racisme o l'homofòbia), totes aquestes desigualtats i opressions sostenen i constitueixen el nostre actual model de desenvolupament, el qual, en lloc de posar la vida en el centre, situa el mercat i els seus interessos com a objectiu principal de les nostres societats, fet que deriva en sofriments que, encara que desiguals, resulten ser compartits per la major part de la població mundial.

En aquest marc, **un dels principis de la política de gènere d'InteRed és el de promoure la coeducació**, és a dir: una educació, formal, no formal i informal que, partint del respecte, la col·laboració i la solidaritat entre homes i dones, facilita que totes les persones siguin formades en un sistema de valors, comportaments, normes i expectatives que no estiga jerarquitzat en funció del sexe, i que implica educar valorant les seues diferències individuals i qualitats personals (InteRed, 2014).

*Educar és preparar per a la llibertat,
preparar cada xic i cada xica perquè
siga qui desitja ser; perquè “desperte
a la realitat de tal manera que la
realitat no submergisca el seu ésser,
allò que és seu, ni l’oprimisca, ni es
desplome a sobre d’aquest”.*

***María Zambrano, pensadora,
filòsofa i assagista espanyola
(1904-1991).***

Per això, considerem fonamental contribuir des de l'educació a previndre la violència a través d'una doble acció: **primer, desmuntar, i després, transformar els imaginaris simbòlics i normes socials masclistes i patriarcals** que perpetuen les desigualtats de gènere a través de les nostres maneres de pensar, fer i sentir. I, d'aquesta manera, aportar a una realitat on totes les persones es puguin desenvolupar més enllà del seu sexe, més enllà de jerarquies i injustos mandats de gènere i on puguem, tots i totes, gaudir d'unes relacions horitzontals i d'un bon tracte.

UNA COEDUCACIÓ QUE CONSTRUÏSCA CIUTADANIA GLOBAL COMPROMESA AMB LA IGUALTAT REAL

En un temps en el qual el sistema educatiu sembla tendir a preparar a les persones del futur exclusivament per a l'exercici professional, considerem clau **reprendre el paper humanista, transformador i ètic de la comunitat educativa en les nostres societats** i, més concretament, en la construcció i sostenibilitat d'un sistema educatiu que prepare les persones del futur també per a la vida i l'exercici d'una ciutadania crítica, responsable i plena.

És aquest un procés en el qual serà necessari **definir el model d'humanitat que volem contribuir a crear**, la qual cosa suposa

integrar valors coherents amb la nostra idea d'un món just i equitatiu basat en una cultura de pau.

Per a això, la campanya TOCA IGUALTAT d'InteRed, tal com apunta el nostre posicionament educatiu (2019), aposta per la **coeducació com l'eina educativa que guia els nostres aprenentatges i accions** cap a l'equitat de gènere. A través de la nostra pràctica coeducativa podem fomentar el bon tracte, la prevenció de violències masclistes i l'equitat en tots els aspectes de la vida quotidiana i en totes les etapes educatives, adaptant els continguts curriculars i la metodologia de la intervenció al desenvolupament socioemocional de les persones, **amb els feminismes –com a pedagogia i aposta política– com un dels marcs de referència fonamentals per a aquesta transformació social**.

En aquest sentit, entenem que **són quatre els eixos que han de sostindre la nostra pràctica coeducativa diària**:

EIXOS:

PROTECCIÓ DEL PLANETA I LES PERSONES

DIVERSITAT D'IDENTITATS

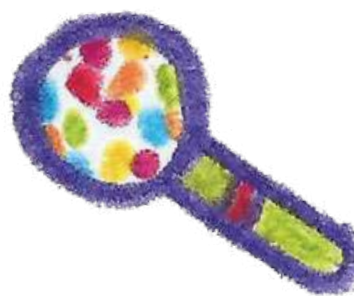
EIX 1: Posar en el centre la cura de les persones i del planeta afavorint aprenentatges que reconeguen la interdependència entre les persones i el seu entorn, enfront de la centralitat dels mercats, i que posen en valor tot allò que permet i facilita la sostenibilitat de la vida i el **benestar de totes i tots a l'hora d'imaginar projectes de vida futurs**.

EIX 2: Reconèixer i celebrar la riquesa de la diversitat d'identitats com un valor en positiu i una font de transformació, repensant les identitats hegemòniques imposades per l'heteropatriarcat (quant a sexe, ètnia, classe, edat, orientació i identitat sexual, diversitat funcional, etc.), en el nostre camí cap a una igualtat de drets i oportunitats per a totes les persones.

EDUCACIÓ AFECTIVA I SEXUAL

EIX 3: Promoure una educació afectiva i sexual respectuosa i de qualitat, que entenga que les emocions, els afectes i la sexualitat són centrals per al desenvolupament de les persones. Es tracta, en definitiva, de promoure la corresponsabilitat en l'àmbit dels afectes i la sexualitat, i d'oferir una educació afectiva i sexual que contraresti els estímuls que la infància i la joventut reben hui a través dels mitjans de comunicació, les xarxes socials i la pornografia.

PREVENCIÓ DE VIOLÈNCIES MASCLISTES

EIX 4: En relació directa amb els eixos anteriors, considerem la **prevenció de les violències masclistes** com a dimensió imprescindible de la coeducació: cal mostrar tolerància zero davant qualsevol violència. Per a això, és necessari deslegitimar el masclisme i els diferents tipus de violència contra les dones com a patrons vàlids de comportament i resolució de conflictes, així com fomentar el bon tracte i l'equitat en tots els aspectes de la vida.

“Els sentiments s’han conservat com a adorns inevitables o com a agradables passatemps, amb l’esperança que es doblegaren davant el pensament tal com s’esperava que les dones es doblegaren davant els homes”.

Audre Lorde, escriptora afroamericana i activista pels drets civils i sexuals.

A més, en la nostra aposta per una **coeducació que motive i possibiliti la conformació de persones crítiques, compromeses i actives per a la promoció de societats lliures de violències masclistes**, hem d'incorporar reflexions i pràctiques dirigides a potenciar que les persones siguem capaces de²⁵:

Qüestionar el model de desenvolupament, analitzant i revelant els vincles entre els sistemes de dominació, com el patriarcat, el capitalisme i el colonialisme, que generen i determinen les diferents discriminacions i violències contra les dones. I, a partir d'ací, identificar, analitzar i comprendre des d'una mirada global quines són les causes estructurals de les desigualtats de gènere i les violències contra les dones, que es manifesten en l'àmbit de la vida personal, social i en la relació amb el planeta.

Incorporar un enfocament interseccional que ens permeti identificar i anomenar les múltiples opressions sobre els cossos i les vides de les dones (per la seua classe, edat, ètnia, religió, orientació sexual, diversitat funcional, condició migratòria, etc.) i **comprendre com**

aquests factors determinen i reforcen les violències que pateixen les dones, i així generar una consciència crítica sobre la realitat mundial.

Desafiar el pensament binari o dicotòmic, qüestionant totes les divisions naturalesa-cultura, públic-privat, productiu-reproductiu, treball-no treball, raó-emoció, home-dona, etc., i **possibilitar la construcció d'altres formes de vida respectuoses amb cada persona i/o grup social**, més enllà d'enfocaments dicotòmics, simplificadors i desiguals.

Polititzar la quotidianitat i entendre que **sols partint des de les nostres experiències i vivències personals podem iniciar el camí a la transformació social**. Això és el que significa partir d'allò que és personal com a fonament d'allò que és polític o com a estratègia política. D'aquesta manera, reconeixem les nostres potencialitats i capacitats per a l'empoderament individual i la presa de decisions.

Fer el pas de l'individual al col·lectiu com a maniobra que facilite i possibiliti la nostra participació activa i de qualitat com a agents de canvi i transformació social (obrim les finestres de l'escola a la comunitat!).

25. Algunes de les idees que apareixen detallades estan inspirades per la lectura de Mujeres en Zonas de Conflicto, 2017, CO-EDUCACION global para el desarrollo: mejorando el impacto de los planes de igualdad y de convivencia desde un enfoque de género y emancipador.

L'aposta pel col·lectiu i la comunitat serà la base imprescindible **per a la construcció d'una democràcia realment participativa.**

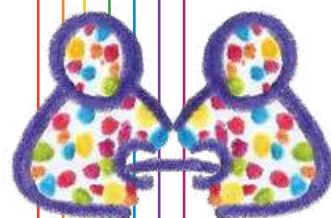
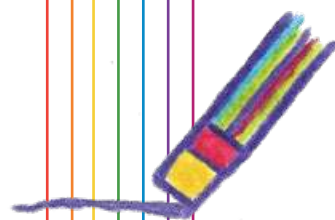
Desenvolupar un coneixement crític, creatiu, útil, compromés i proactiu, per tal d'adquirir capacitats i habilitats que ens permeten imaginar, inventar i generar noves alternatives per a la transformació social. **Elaborar i compartir les nostres pròpies estratègies i eines participatives de mobilització i incidència política** i obrir, juntament amb altres, vies alternatives per a transformar la realitat i les desigualtats existents, fruit de les relacions capitalistes, colonials i patriarcals del món en què vivim, tot apostant pel dret de dones i xiquetes a una vida lliure de violències.

FULL de RUTA:

Full de Full de ruta per a la nostra acció coeducadora.

Una vegada hem introduït les bases que fonamenten i orienten la nostra acció coeducadora, és important marcar un full de ruta que facilite el procés cap a una ciutadania global compromesa amb la construcció d'un món igualitari i lliure de violències masclistes.

TOCA
IGUALDAD

PAS 1

IDENTIFICAR les violències masclistes i les seues causes estructurals.

En primer lloc, necessitem identificar les violències que ens envolten per a poder anar més enllà: **aprendre a reconèixer què és la violència masclista**, entenent-la com el tipus de violència que atempta contra les dones pel fet de ser dones.

Aprendre a identificar les violències no és un pas fàcil en absolut, perquè estem acostumats a no veure-les. És més, si la violència infesta les nostres vides de manera quotidiana, és perquè hi estem habituades i habituats, l'hem normalitzada. Per això, abans de res, el primer punt en comú en el nostre full de ruta coeducatiu és aprendre a identificar què és violència i desnormanitzar-la en les nostres vides. Aprendre a estranyar-nos-en. Hem d'educar la nostra mirada, les nostres relacions i els nostres cossos enfront de les violències, i això comporta temps i esforç i necessita tantes eines com puguem utilitzar per a ajudar-nos, tant a nosaltres mateixos com a altres persones.

A aquesta necessitat de desaprendre la violència en les nostres vides, **s'hi uneix, a més, el fet que nosaltres mateixos som masclistes i els nostres entorns són desiguals** i tracten de manera diferent les dones i els homes, sent aquests últims els privilegiats a costa del sofriment i la precarietat de les primeres. És aquesta realitat contextual la que fa que normalitzem la violència de gènere, i per això ni ens sorprenen ni ens preocupen les violències que atempten contra les dones, perquè és una cosa quotidiana i esperable, en absolut estranya.

D'altra banda, és important que, quan intervenim en violències, siguem conscients

que és un fenomen complex. La violència travessa i se sosté en les nostres relacions, els nostres privilegis, els nostres afectes, els nostres cossos, les nostres identitats i tot allò que solem utilitzar per a sostindre'ns subjectivament i objectivament en les nostres vides individuals i col·lectives. I resulta que són justament aquestes connexions les que donen força a la violència i fan que ens siga tan difícil a totes i a tots reconèixer-la, ja siga des del lloc de qui la pateix o de qui l'exerceix.

Ara com ara, és un tabú parlar de la violència en les nostres relacions i entorns, per unes raons o per unes altres; fins i tot és un tabú parlar de les dificultats que tenim de relacionar-nos-hi. Ens trobem aquí, per tant, amb un repte inicial i imprescindible, si volem previndre la violència i construir altres mons possibles: necessitem alliberar-nos del silenci davant la violència, reconeixent-la i perdent la por a parlar sobre com la vivim i ens travessa els cossos i el nostre dia a dia. En segon lloc, hem d'anar a l'arrel, és a dir, aprendre com es produeixen i reproduïxen les desigualtats de gènere o, en altres paraules, **identificar quines són les causes de les desigualtats de gènere i de les violències masclistes**. És més, el pas d'identificar la violència en general a identificar la violència masclista en concret ja ens apunta a aquelles condicions que fan possible la violència masclista: el nostre

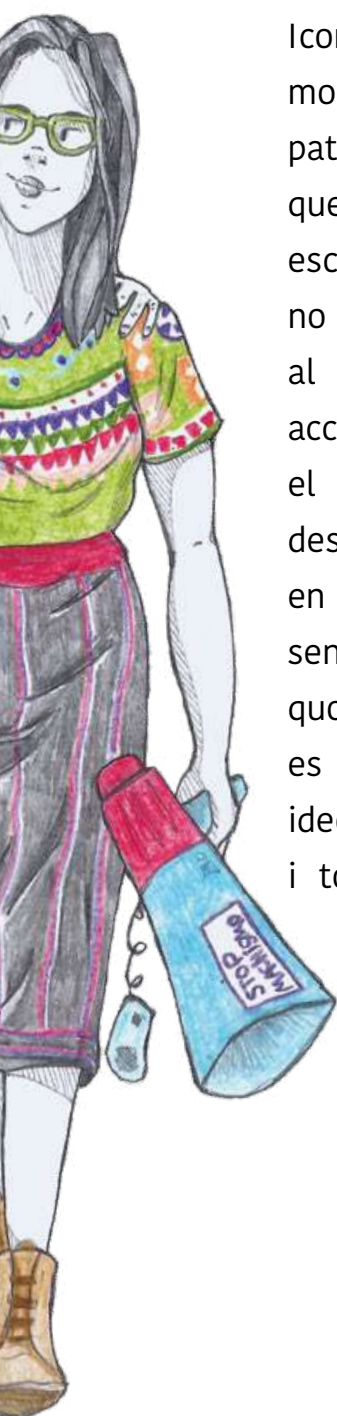
entorn de desigualtat històrica entre dones i homes, i les relacions que hi ha entre aquestes desigualtats i altres opressions d'una altra índole com, per exemple, el racisme i la precarietat en les seues diferents versions.

D'aquesta forma, podem dir que les causes de les violències masclistes es troben en el nostre sistema patriarcal. És a dir, en el conjunt de relacions desiguals entre homes i dones, entre allò que s'entén com a masculí i com a femení, que es reproduïx i sustenta en aliança amb altres sistemes de dominació, com ara el capitalisme (centrat en l'acumulació

de capital) i el colonialisme (basat en el domini i l'explotació d'un territori per part d'una nació que li és estrangera).

Per això, diem que **les causes de les violències masclistes són estructurals, perquè tenen a veure amb les maneres de funcionar dels sistemes que vertebraven les nostres societats i amb les nostres maneres de fer, sentir i pensar.**

I com funciona s'alimenta aquest model de desenvolupament patriarcal, capitalista i colonial que reproduïx desigualtats a escala global? Doncs perquè no se sosté sol ni existeix al marge de les nostres accions quotidianes. És més, el nostre actual model de desenvolupament se sosté en les nostres pràctiques, sentiments i pensaments quotidians que, al seu torn, es basen en uns valors i ideologies que secunden i fins i tot defensen la desigualtat i l'ús de les violències masclistes (entre altres tipus d'opressió). Aquestes pràctiques i creences van configurant les nostres maneres d'entendre el món, les nostres maneres

d'entendre'ns a nosaltres mateixos, les nostres relacions i les diferències entre unes persones i unes altres. I són aquestes maneres d'entendre'ns, de fer i de ser, les que alimenten i recreen els simbòlics i imaginaris socials que ens fan creure que som desiguals; que ens fan creure que les nostres diferències mereixen una valoració desigual per la senzilla raó que són diferents, infravalorant d'aquesta forma la diversitat real en un intent inútil d'uniformar les diferències que, en realitat, defineixen la nostra essència més humana. D'aquesta forma, **són les nostres maneres de pensar, de sentir i de fer les que fan possible la desigualtat i la reproduïxen diàriament.** I sense aquestes desigualtats, les diferents violències, inclosa la violència masclista, no serien possibles. **Per això, per a poder construir un món igualitari a partir de la diversitat que ens caracteritza, és necessari que canviem cadascun i cadascuna des de la nostra individualitat i relacions més quotidianes.**

CAUSES DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

Els discursos de poder hegemònics

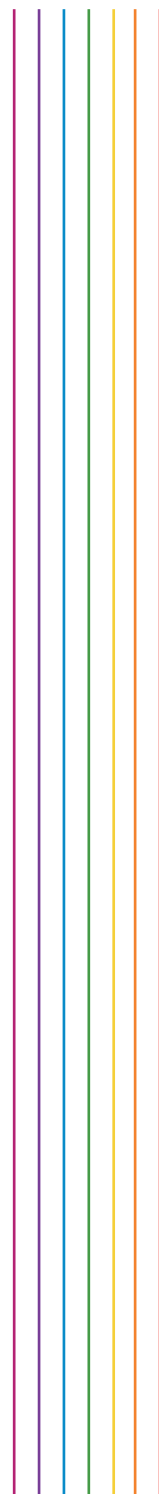
Desigualtat de gènere

Aquestes creences, accions, imaginaris i valors donen forma als anomenats discursos de poder hegemònics, entre els quals es troba **la socialització diferencial de gènere, que dona lloc a la constitució de dues identitats hegemòniques diferenciades, oposades i excloents: la masculina i la femenina**. Aquesta socialització diferencial, més que respectar les diferències, provoca desigualtats, i col·loca les dones en una situació de subordinació davant els homes. Aquesta és la raó de ser i la base del patriarcat.

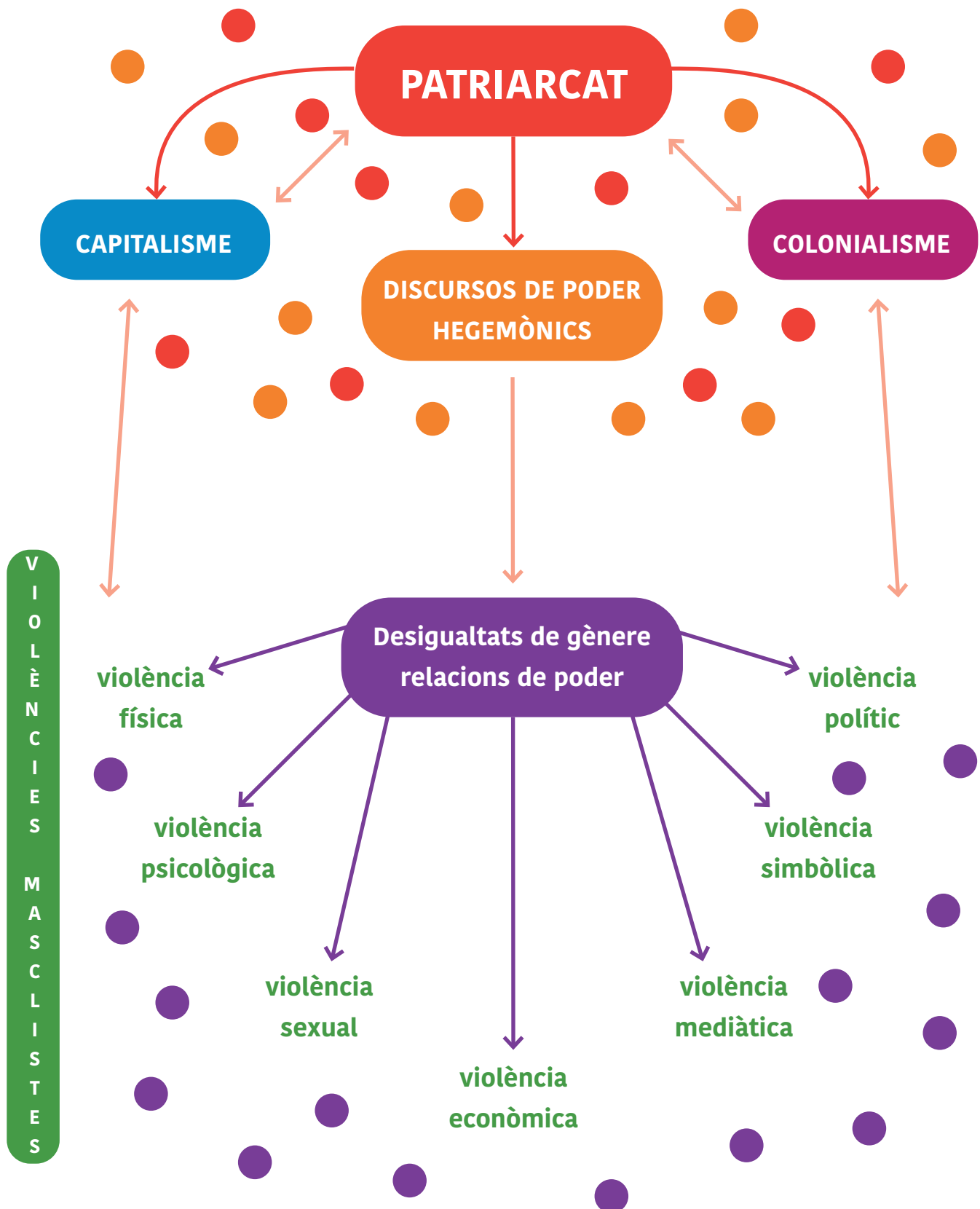
La construcció d'aquestes dues identitats oposades i jerarquitzades, dels valors i mites que les conformen i la seua instauració com a normalitat en les nostres maneres de pensar i de fer és la base que dona suport a les desigualtats de gènere, així com a les violències contra les dones en les nostres societats.

La instauració i naturalització d'aquests discursos de poder (masculinitat hegemònica, amor patriarcal, cultura de la violació, mite de la bellesa, hipersexualització, pornografia com a model del bon sexe, socialització diferencial de gènere, etc.) fan que es retroalimenten i es traduïsquen en múltiples opressions, discriminacions i violències sobre les dones i les xiquetes. El nivell d'opressió al qual pot estar exposada una dona o una xiqueta, a més, pot veure's incrementat depenent

de la situació de desavantatge en altres esferes de la seua vida: la classe, ètnia, edat, orientació sexual, diversitat funcional, religió, cultura, condició migratòria, entre altres. Per aquesta raó, les dones es troben en una situació de vulnerabilitat com més s'allunyen o ens allunyem del model d'identitat hegemònica i universal d'un determinat moment i societat.

CAUSES

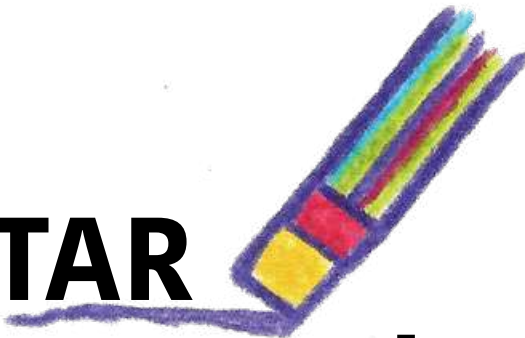
“El model de desenvolupament té grans errors de vida que són evidents en la nostra situació, posició i condició de vida com a dones indígenes. Això es reflecteix en les estadístiques dels Estats, sense que els genere ni la més mínima vergonya la manera en què sotmeten i despullen el nostre ésser, ni el domini i desig permanent de cobdícia sobre els nostres cossos com a dones indígenes (...) Si desestabilitzem l'ordre patriarcal, colonial i capitalista, desestabilitzem les dominacions i submissió amb violència del nostre ésser, i això no sols ens emociona i enforteix, a les dones indígenes, sinó també a molts mons que estan patint aquestes malalties sistèmiques”.

**Aura Lolita Chávez Ixcaquic,
educadora maia-quitxé i activista
defensora dels drets humans.**

PAS 2

DESMUNTAR els discursos de poder hegemònics.

Els discursos de poder patriarcals estableixen construccions culturals hegemòniques de la masculinitat i la feminitat que requereixen una revisió, ja que aquestes construccions culturals no ens permeten crear unes identitats i unes relacions lliures i equitatives ni gaudir-ne; sobretot quan, per definició, les diferències que caracteritzen les nostres maneres de ser i la nostra humanitat són tractades despectivament des d'un inici, sota una mirada desigual i plena de prejudicis.

Les xiques i els xics, des d'edats molt primerenques, estan rebent una infinitat de missatges diferents sobre el seu cos, els models ideals de bellesa, com han de ser i comportar-se les dones i els homes, les maneres d'estimar i viure les relacions, el desig i el plaer, la manera de viure els conflictes i fins i tot la seua relació amb la violència, entre altres aspectes.

Els dibuixos animats, les pel·lícules, els videojocs, les cançons, els videoclips, els anuncis de publicitat i les xarxes socials, però també la socialització amb la família, l'església, el grup de parells, l'escola, els llibres de text i el nostre propi llenguatge i maneres de comunicar-nos, són **transmissors de diversos missatges en moltes ocasions perversos, que neguen la diferència i oculten o infravaloren valors identificats com a femenins i que reproduïxen estereotips patriarcals i missatges competitiu, en què es prioritza el consum tant de béns materials com de cossos i desitjos, fet que genera desigualtat, violència i sofriment.**

Els espais educatius de l'àmbit formal i no formal són escenaris en els quals s'estan construint les identitats masculines i femenines i també les identitats que volen definir-se a si mateixes sense etiquetes. Per això, **és moment de proposar a la infància i la joventut repensar la masculinitat i la feminitat imposades, així com les relacions entre aquestes**, per a promoure persones lliures, conscients, compromeses amb els DDHH i responsables de si mateixes i de les societats en les quals viuen des d'un enfocament humanista. Tenint com a base la proposta coeducativa descrita, sabem de **la importància d'abordar la coeducació tenint en compte els diferents contextos**

socioculturals de procedència de les i els joves amb els quals treballem, on temes com les cures, la diversitat, la sexualitat i la seua expressió poden estar més o menys condicionats per diverses tradicions i normes limitants. Sempre amb els drets humans com a punt comú de partida, tractarem de no perdre de vista els diferents aspectes que poden estar determinant les experiències i vivències de les xiques i els xics entorn de la construcció de la seua identitat i a l'establiment de relacions afectives i sexuals, **de manera que les nostres propostes puguin servir-los de marc per a generar pensament crític i autonomia per a decidir sobre les seues vides.** És molt important establir un diàleg entre les cultures d'origen de totes i tots que ens permeta identificar, en cada context sociocultural, quines són les pràctiques de control sobre el cos, la sexualitat i la vida de les dones, que, encara que siguin diferents, tenen un origen comú estructural en el sistema patriarcal i en les relacions de subordinació de les dones sobre les quals aquest se sustenta.

DESMUNTAR ELS DISCURSOS DE PODER

Enfront de la construcció de la identitat masculina a partir de:

El menyspreu i la negació dels valors considerats femenins.

La repressió de les emocions i l'absència de l'aprenentatge de les cures.

L'heterosexualitat obligada.

La construcció del desig sexual masculí a través de la pornografia (que promou i normalitza la violència sexual).

La legitimació de l'ús de la força, la imposició i la violència com a estratègia apresada i premeditada per a mantindre l'estatus de privilegi i domini enfront de les dones.

Contribuir a una visió positiva dels valors "tradicionalment femenins" (diàleg, tendresa, empatia, cures, etc.) i promoure la capacitat d'empatia dels xiquets i joves perquè assimilen les cures com un valor positiu.

Tal com InteRed aposta en el seu posicionament educatiu, entenem l'acció de coeducar com a "promoure i gaudir la riquesa de la diversitat d'identitats existents com un valor en positiu i no com un problema, repensant la masculinitat i feminitat hegemòniques imposades per l'heteropatriarcat" (InteRed, 2019:22).

Prioritzar la ruptura del vincle entre masculinitat i violència:

- Posant les emocions i les cures en el centre.
- Traslladant l'enfocament dels homes com a possibles violents als homes com a possibles cuidadors.
- Reforçant homes cuidadors com a referents.

Visibilitzar com qualsevol xicotet maltractament és un GRAN maltractament, i incorporar en els espais educatius una TOLERÀNCIA ZERO enfront de la violència - Clau: ruptura de silencis còmplices enfront de situacions de la violència.

Visibilitzar i normalitzar la diversitat d'orientacions i identitats sexuals que ha de mostrar els seus mons afectius i quefers quotidians, de manera que es faci òbvia la similitud bàsica de tots els éssers humans. No tractar l'homosexualitat per separat de manera explícita, sinó com una pràctica més dins de les possibles pràctiques afectives i sexuals.

Davant el mandat per a les dones de **viure per als altres**.

Davant el model d'amor romàntic, que promou i normalitza les relacions de desigualtat entre homes i dones i és el brou de cultiu de la violència de gènere en la parella.

I el **mite de la bellesa** mitjançant el qual la identitat de la dona es fonamenta en la “bellesa”, la qual cosa les manté vulnerables a l'aprovació exterior.

Enfront de la hipersexualització de dones i xiquetes en un mercat lliure i sense límits que entén que els cossos de les dones són una mercaderia de la qual extraure els beneficis necessaris per a la reproducció del patriarcat i el capitalisme neoliberal.

Mentre que el patriarcat advoca pel corporativisme masculí obligatori, fomenta, promou i naturalitza la **competitivitat** deslleial entre dones i la falta de solidaritat entre elles.

Reforçar en les dones dos aspectes clau: **l'autoestima i l'autonomia**; enfortir les seues habilitats per a aprendre a establir límits i a cuidar-se a si mateixes tot deixant de centrar la seua identitat entorn de l'amor i el sacrifici.

Xiques i xics han de ser capaços de posar-li nom als seus sentiments, identificar-los i expressar-los sense por. **La sexualitat ha de ser sinònim de respecte, benestar i confiança**.

Entendre que la igualtat NO significa ser com tradicionalment han sigut els homes, reflexionant-hi de manera crítica amb les i els adolescents: igualtat, en què i per a què? De manera que **definim el món des de les necessitats i el desig de cadascú**, i no segons el que vulguen i diguen altres persones.

Fomentar una corresponsabilitat integral en la parella: domèstica, sentimental i sexual, entesa des del reconeixement i exercici del gaudi compartit i de la prevenció compartida. Canviar les relacions de risc per relacions de cura: es tracta de **deserotitzar el “canalla”** i el risc, i **erotitzar** les relacions de cura i bons tractes.

Posar en valor els diferents cossos que ens conformen com a dones que trenquen amb el model de bellesa hegemònica i realitzar anàlisis crítiques sobre com el sistema se serveix del control sobre el cos i la sexualitat de les dones des de les nostres realitats personals i locals i vincular-ho amb pràctiques com el tràfic de persones, la prostitució, la pornografia o la gestació subrogada.

Enfront d'això és bàsic visibilitzar, potenciar i revitalitzar la noció de sororitat, basada en l'enfortiment dels pactes solidaris entre dones. **No som competència, som companyes: “Si ataquen una, responem totes!”**

PAS 3

ACTUAR

des de l'individual al col·lectiu: cap a una ciutadania global per la igualtat.

Una vegada aprenem a identificar les violències masclistes i a desnaturalitzar-les, i comprenem quines són les seues causes estructurals i com traspassen les nostres vides de manera directa, **és moment d'actuar des de l'individu**, identificant quina part del discurs patriarcal ens conforma i fa que contribuïm al problema i com podríem desaprendre per a aportar a la solució des de les nostres vides. Com que les violències masclistes estan tan presents en el nostre dia a dia, el més encertat és partir de les nostres vivències i experiències, perquè és precisament ací on podem trobar les respostes que ens ajuden a transformar aquestes violències, a transformar-nos i a enfrontar-les, tot adaptant-nos al context que ens envolta i a les nostres capacitats.

Partir del personal com a estratègia política ens permetrà desenvolupar un coneixement crític, compromés, proactiu i positiu que ens conduïska a imaginar, mobilitzar i generar noves alternatives per a la transformació social, reconeixent les nostres noves potencialitats i capacitats per a l'empoderament individual i col·lectiu i la corresponent presa de decisions.

Però encara que és imprescindible partir del personal, no podem quedar-nos ací si volem desmuntar les estructures socials, econòmiques i polítiques del sistema que se sostenen sobre la desigualtat i la violència. **Serà unint-nos als altres, fent el pas al col·lectiu, la manera en què aconseguirem motivar canvis transformadors** en les actituds, comportaments i pràctiques de la ciutadania cap a un món més just i equitatiu, lliure de violències contra les dones.

Així, aquesta transformació social serà només possible a través de l'empoderament col·lectiu, entenent com a tal la capacitat de sumar poder de transformació social, no ja contra altre o sobre els altres, i no sols individualment, sinó gràcies a estar i a fer al costat dels altres. L'empoderament col·lectiu constitueix així una alternativa a la concepció jeràrquica patriarcal d'entendre el poder com poder sobre una altra persona i sobre la naturalesa, i això conforma

l'escenari perfecte des del qual repensar i assajar **les noves formes de poder que es plantegen des dels feminismes** i que normalment es donen en conjunt, sumen i es retroalimenten. Proposem ací un poder des de dins, que sorgeix de la interioritat de la mateixa persona; un poder interior que inclou una acceptació i una confiança en el que som i en les nostres potencialitats; que pot emprar-se per a legitimar les propostes i creacions d'altres, i un poder entés com a capacitat de fer, un poder generador de noves possibilitats d'acció i relació crítiques amb la imposició i la dominació. **És un poder col·lectiu, multiplicador del poder personal en ajuntar-se amb els altres**, sense necessitat de competir, construint des de cada persona, reconeixent als altres i les necessitats derivades de fer coses junts i juntes. És en el marc d'aquestes noves relacions horitzontals on es genera l'aprenentatge i l'empoderament que faciliten un pensament crític enfront del sistema global que limita les nostres vides i que, al seu torn, motiva i permet inventar noves maneres d'organitzar-nos de forma individual i col·lectiva.

És clau que entenguem que la violència contra les dones no és un assumpte privat sinó un problema públic de dimensions globals i que, per tant, ha de ser portat a l'esfera pública. Per a això, cal motivar **la**

generació d'una ciutadania global crítica i compromesa que conega i assumisca la seua responsabilitat individual i col·lectiva en la lluita contra les violències masclistes i s'organitze per a eixir a l'espai públic a exigir la seua identificació i erradicació. A InteRed (2019) creiem que una pràctica educativa que supere la tradicional educació per al desenvolupament, que destaque el paper polític que juguen tots els agents educatius, ha de saber **interrelacionar la dimensió personal i la dimensió social, la localitat i la globalitat, des d'una mirada de drets**, i exigir, en coherència amb els “quatre pilars de l'educació: aprendre a ser, aprendre a conèixer, aprendre a fer i aprendre a conviure”²⁶, almenys tres processos bàsics: 1) comprendre la complexitat de la globalització i les seues dinàmiques, 2) vincular els nostres contextos locals amb la realitat global que ens interrelaciona a tots i a totes, i 3) enfortir la nostra consciència personal i ciutadana per a crear col·lectivament un món millor on tots els drets puguen ser respectats i gaudits²⁷.

En la tasca de recuperar l'espai públic, és important que comencem per organitzar-nos a xicoteta escala, que entenem l'educació no sols a l'interior dels espais educatius de l'àmbit formal i no formal, **sinó obrint les finestres a un marc més**

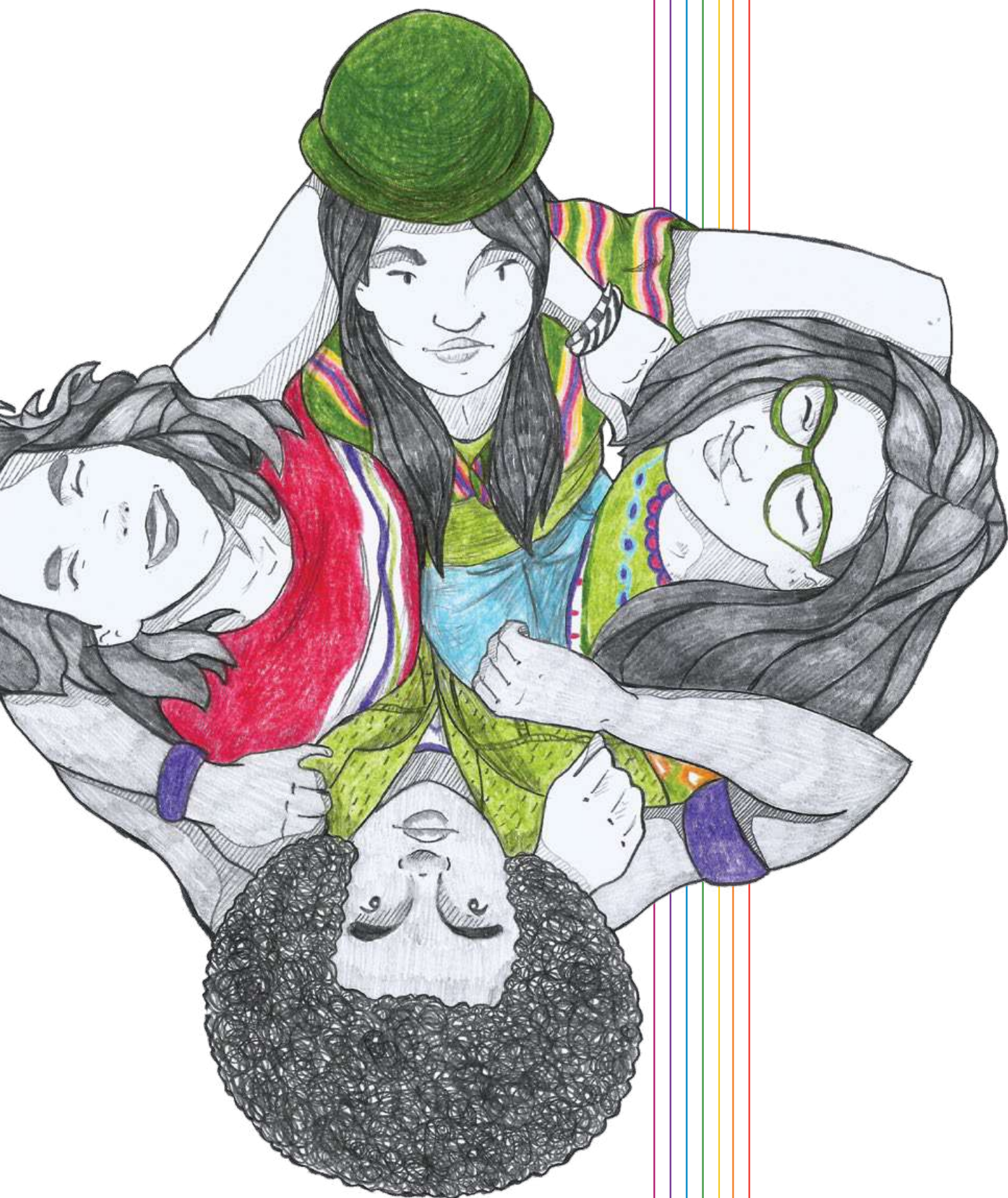
ampli, el de les comunitats educatives, on el treball comunitari i col·lectiu siga el senyal d'identitat. Això ens permetrà crear aprenentatges col·lectius, generar sinergies i sumar forces a l'hora de previndre les violències masclistes en el nostre dia a dia i de mobilitzar-nos per la seua erradicació global.

Serà també des de les nostres comunitats educatives des d'on, com a ciutadania global crítica i empoderada, puguem mobilitzar-nos i aconseguir incidència política concreta perquè les institucions públiques assignen funcions i recursos per a donar resposta a aquest problema, en particular pel que fa a assegurar **la implementació de la coeducació en totes les etapes educatives com a element imprescindible per a la prevenció de les violències masclistes**.

26. Delors, J. (1996): La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión internacional sobre la educación para el siglo XXI. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590_spa 27.

27. D'aquesta forma, en 1993, en la Convenció Mundial de Drets Humans es va aprovar la Declaració i Programa de Viena, que en el seu numere 5 va precisar “Tots els drets humans són universals, indivisibles i interdependents i estan relacionats entre si”.

JOVES COM A PROTAGONISTES DEL CANVI SOCIAL

En la campanya TOCA IGUALTAT posem el focus d'atenció en **la joventut com a motor de canvi de les nostres realitats locals i globals**. Ningú millor que aquesta per a dotar d'impuls, creativitat i energia la transformació del nostre món desigual en un altre món més vivible, fruïble i lliure de violències. Per a això, **necessitem que tota la comunitat educativa entesa en un sentit ampli acompanye a aquests i aquestes joves**: tant educadors/es com famílies, orientadors/es, càrrecs institucionals i organitzatius, i altres participants del sector formal i no formal.

Aquest acompanyament per part de la comunitat educativa és fonamental per a poder acollir, enriquir, facilitar i sostindre els processos d'autoconeixement i anàlisi crítica de la realitat que són imprescindibles per a poder incidir en el nostre actual model de desenvolupament a través de la praxi coeducativa. Aquest diàleg entre joves i comunitat educativa, i per tant amb la societat, haurà de donar-se com una dimensió important de la pròpia pràctica igualitària que volem que done forma als mons millors que estem construint. En aquest marc, **el paper docent serà tant de brúixola social i humana en l'àmbit**

subjectiu en el desenvolupament de les persones, com d'horitzó polític que dota de sentit a la nostra pràctica quotidiana, individual i col·lectiva, des d'un enfocament de cures on la diversitat és la clau per al gaudi d'una vida plena que ens faça conscients dels nostres drets i responsabilitats.

En aquesta relació entre les persones joves i les adultes **sorgeix un aprenentatge mutu, profundament enriquidor, capaç d'alimentar noves formes de viure**, sempre que sapiem nodrir-lo amb el saber ancestral de la genealogia de persones que han treballat i lluitat per la igualtat i la fi de les violències masclistes. Aquesta funció de pont recau de forma compartida en tota la comunitat educativa, fent que la manera en què implementem els processos coeducatius siga tan important com els processos mateixos.

Conscients del gran repte que suposa aquest objectiu, des de la campanya TOCA IGUALTAT apostem per una **acció educativa coordinada en diferents àmbits**, dirigint la nostra intervenció als joves, però també al conjunt del centre educatiu, al claustre, a l'equip directiu i les famílies, així com al propi entorn. Per a això, entre altres mesures, proposem la creació de grups motors de joves que dinamitzen la vida

coeducativa de les comunitats, com el cor que bomba energia a la resta del cos i ens recorda la necessitat d'aprendre de manera constant, i que tindre incorporat l'enfocament de ciutadania global significa intervindre en les nostres realitats a escala local i global, des d'un prisma d'interrelació constant personal i col·lectiu.

La nostra proposta metodològica, a més del full de ruta coeducatiu (identificar-desmuntar-actuar), és **treballar paral·lelament des de la vivència, la reflexió, la teoria i el context, a través d'un enfocament participatiu que situe els afectes al centre del nostre treball**. Creiem en el gran potencial de l'aprenentatge experiencial que sorgeix de l'experiència vital, corporal, per a poder anar transformant la realitat i, més concretament, aquelles pràctiques desiguals que reproduïm diàriament i que alimenten les injustícies del nostre actual model de desenvolupament. Aquesta presa de consciència i aquesta construcció de saber han de donar-se de manera col·lectiva, en la trobada i l'acció amb l'altra persona, en un descobriment mutu constant. En aquest procés, serà clau relacionar-nos amb **el conflicte com a font d'aprenentatge, així com entendre l'anàlisi de les relacions de poder i la negociació igualitària com a eines preventives imprescindibles**

enfrent de la violència. En aquest sentit, la campanya TOCA IGUALTAT oferirà diversos materials, adaptats a cada etapa educativa, perquè tothom pugui fer-ne ús en les seues intervencions, tant dins com fora de les comunitats educatives pròpies.

El treball coeducatiu amb joves i adolescents està donant grans resultats en la generació

d'una ciutadania activa i compromesa amb l'erradicació de les violències masclistes. La seua obertura als canvis, els seus qüestionaments sobre el sistema patriarcal i les desigualtats de gènere que afecten directament les relacions que estableixen amb els seus iguals, les seues ganes de canviar els patrons masclistes de conducta familiar, la seua facilitat per a treballar en grup, la seua creativitat i la seua passió per la possibilitat d'una transformació social són garantia que, a través de les seues xicotetes conquestes, a través dels nous imaginaris i discursos que ens proposen, de les noves relacions que estableixen i de les noves propostes polítiques que inventen, podran aplanar el camí cap a un horitzó de relacions horitzontals, sanes i igualitàries entre els homes i les dones.

Són moltes les propostes i estratègies coeducatives de sensibilització, formació, mobilització i incidència per a la prevenció de les violències masclistes que s'han posat en marxa a Espanya i altres països amb els quals col·labora InteRed (per exemple, Bolívia, Mèxic o Guatemala) en espais de l'àmbit formal i no formal. Moltes d'aquestes tenen la joventut com a protagonista i com a l'agent del canvi social que necessitem, acompanyades i acompanyats pels seus parells, pel professorat, per mares, pares, familiars i per diverses organitzacions

socials dels barris i instàncies públiques que participen en major o menor grau de les propostes perquè, com hem vist, la implicació de les comunitats és imprescindible per a aconseguir canvis sostenibles.

FOCA
IGUALDAD

TOCA IGUALTAT: Junes i junts, per un present i un futur lliures de violència masclista!

Des de la campanya TOCA IGUALTAT esperem que el present document aporte a la reflexió i a la formació que ens ajuden a construir un altre món possible lliure de violències masclistes, aquest altre món que tant desitgem i necessitem per a poder exercir i gaudir en llibertat els drets de totes i tots.

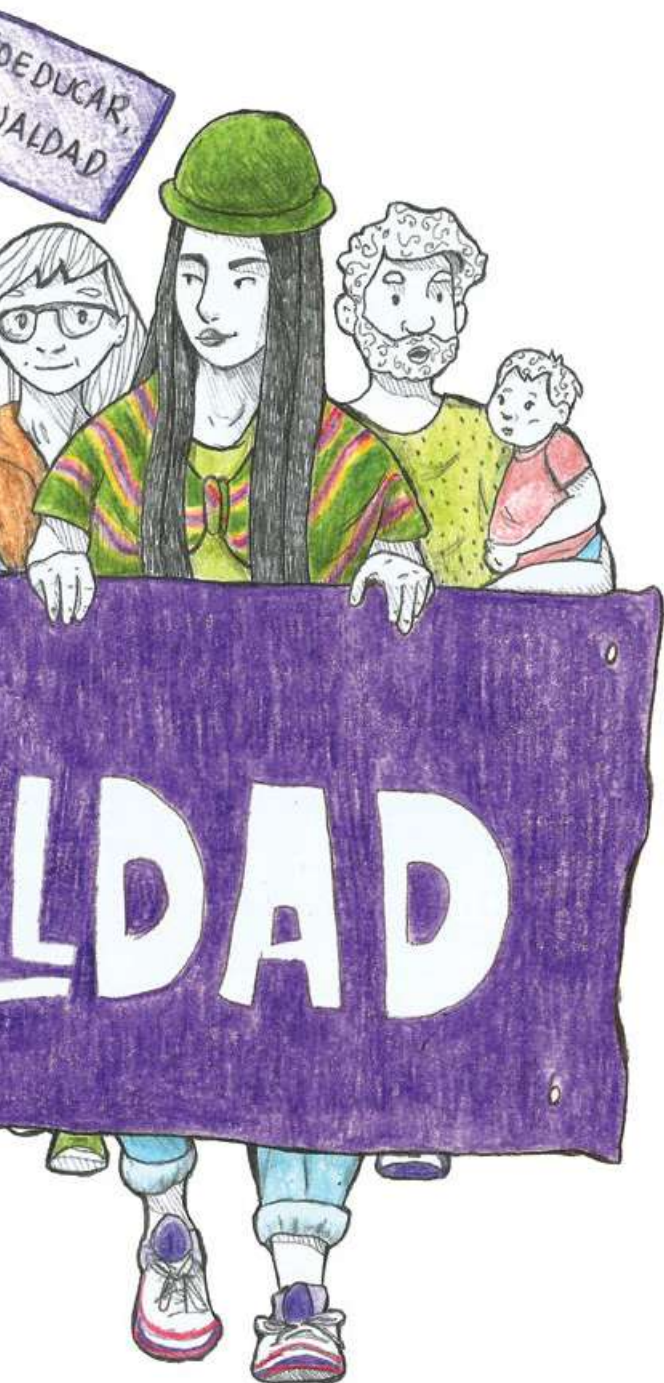

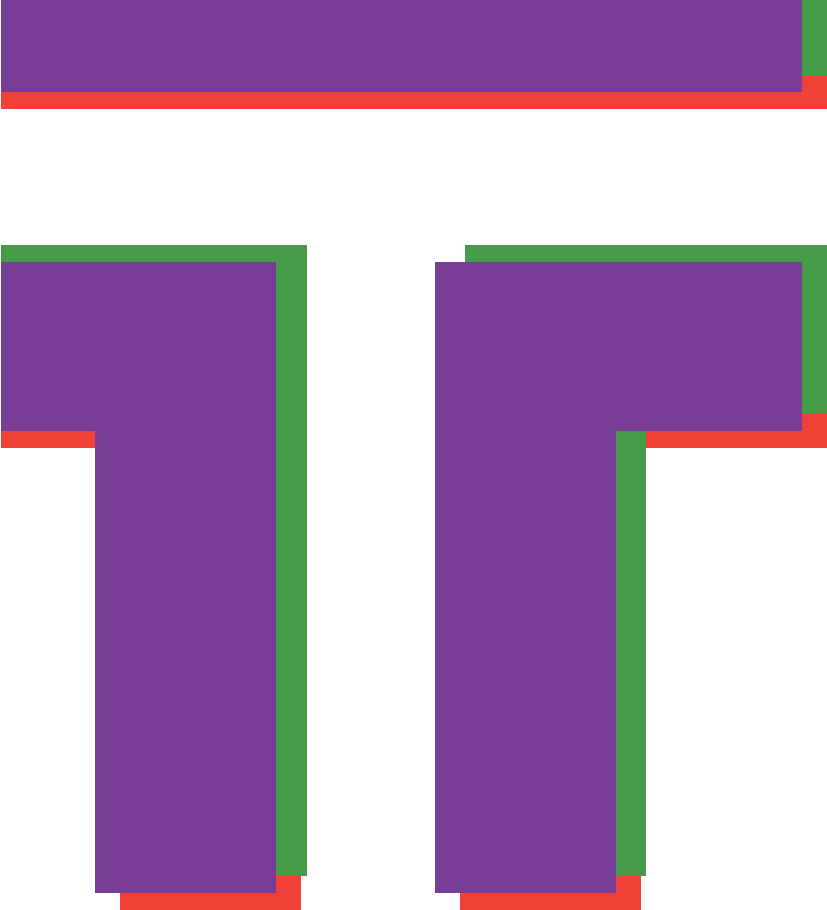
El camí no serà curt, tal com testifica l'antiga genealogia de dones que van lluitar per la igualtat abans que nosaltres. Ara caldrà que sumem la nostra acció a la seua.

No obstant això, encara que el camí no siga curt (sabem que mai no ho va ser), de

segur que presenta milers de possibilitats de realització que bé mereixen la nostra esperança, i fins i tot podrà oferir-nos indefinides sorpreses i descobriments (individuals i col·lectius) que faran que recol·lectem fruits inesperats al llarg del recorregut. Sí que és cert que, per a això, perquè el nostre caminar siga fèrtil, creiem necessari omplir les nostres motxilles amb algunes eines que guien la nostra pràctica quotidiana, com a comunitats educatives i societats compromeses amb la prevenció de les violències masclistes.

Tal com apuntàvem fa unes pàgines, molts d'aquests aprenentatges i eines els incorporem durant el camí, juntament amb les persones amb les quals caminem, però també en soledat. No obstant això, per aquesta mateixa raó, perquè formem part d'un llarg teixit heretat, **perquè no estem soles i continuem filant el que abans o fins i tot ara mateix s'està teixint en altres llocs, ja tenim pistes i sabers que ens nodreixen per a poder dur a terme una acció coeducativa realment transformadora.**

BIBLIOGRAFIA

Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2014). Violence against women: an EU- wide survey, pàg. 104.

Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2014). Violence against women: an EU- wide survey, Annex 3, pàgs. 184-188.

Asianews.it. En Kerala, cadena humana de 3 millones y medio de mujeres, para rezar en el templo hindú, [en línia], 2 de gener de 2019, disponible en <http://www.asianews.it/noticias-es/En-Kerala,-cadena-humana-de-3-millones-y-medio-de-mujeres,-para-rezar-en-un-templo-hind%C3%BA--45860.html>

Cantor, D., Fisher, B., Chibnall, S., Townsend, R., Lee, H., Bruce, C., y Thomas, G. (2015). Report on the AAU Campus Climate Survey on Sexual Assault and Sexual Misconduct, pàgs. 13, 35.

Coordinadora (2018), Mujeres del mundo en huelga [en línia], 2 de maig de 2018, disponible en <https://coordinadoraongd.org/2018/03/mujeres-del-mundo-huelga/>

Crónica ONU (2017), Las mujeres y la primavera árabe [en línia], juny de 2017, disponible en <https://www.un.org/es/chronicle/article/las-mujeres-y-la-primavera-arabe>

Díaz-Aguado Jalón, María José (2014), La evolución de la adolescencia española sobre la igualdad y la prevención de la violencia de género, Delegació del Govern contra la violència de gènere.

Entrepueblos (2017), Economía Feminista. Desafíos, propuestas, alianzas.

Gregorio Gil, Carmen (2003), Revisiones feministas en el análisis de las migraciones, en Congreso Iberoamericano de Estudios de Género, Universidad Nacional de Salta, Argentina, julio de 2003. Disponible en http://www.ugr.es/~pfisiem/html/ponencias/REVISIONES_FEMINISTAS_EN_AN_LISIS_MIGRACIONES._GREGORIO._SALTA__ARGENTINA_.doc

Gómez Wagner, Celeste (2015), ¿Qué es el movimiento cinturón verde? [en línia], 14 d'octubre de 2015, disponible en https://www.bioguia.com/entretenimiento/que-es-el-movimiento-cinturon-verde_29277170.html

Infocielo, Cómo y por qué comenzó el Ni Una Menos: el movimiento que visibilizó la lucha de las mujeres, [en línia], 3 de juny de 2018, disponible en <https://infocielo.com/ni-una-menos/como-y-que-comenzo-el-el-movimiento-que-visibilizo-la-lucha-las-mujeres-n92198>

InteRed (2014). Política de Género de InteRed 2014-2017. Madrid.

InteRed (2019). Posicionamiento de Educación de InteRed. Por una educación transformadora. Madrid.

López Salorio (2018), disponible en <http://www.fairwear.org/vaw-prevention/>

Organització Mundial de la Salut, Departament de Salut Reproductiva i Investigació, Escola d'Higiene i Medicina Tropical de Londres, Consell Sud-africà d'Investigacions Mèdiques (2013).

Tribuna feminista (2017), ONU Mujeres pide que se reconozca el trabajo no remunerado de mujeres al cargo de cuidados y tareas, [en línea], 20 de febrer de 2017, disponible en <https://tribunafeminista.elplural.com/2017/02/onu-mujeres-pide-que-se-reconozca-el-trabajo-no-remunerado-de-mujeres-al-cargo-de-cuidados-y-tareas/>

UIT (2014), La UIT y ONU Mujeres celebran el poder de la tecnología para transformar la vida de las mujeres en todo el mundo, [en línea], 28 d'octubre de 2014, disponible en http://www.itu.int/net/pressoffice/press_releases/2014/56-es.aspx, recollit en feminicidio.net

UNESCO (2016), Informe de seguimiento de la educación en el mundo, disponible en <https://gem-report-2016.unesco.org/es/chapter/la-paridad-de-genero/>

UNESCO, (2018), Op. cit. en Entreculturas (2018), Niñas libres de violencia, Educación como garantía de igualdad. Madrid.

UNFPA (2017), Mundos aparte. La salud y los derechos reproductivos en tiempos de desigualdad, recollit en Entreculturas (2108), Niñas libres de violencia, Educación como garantía de igualdad.

Unicef (2016), Female Genital Mutilation/Cutting: A global concern, UNICEF, Nova York.

Unicef (2017), State of the World's Children.

Interred impulsa processos educatius per al canvi personal i col·lectiu a favor de la justícia social, l'equitat de gènere i la protecció de les persones i la naturalesa.

www.interred.org/tocaigualdad/

